

ספר

נאמר מינים

פרשת שמות

מאת

הרב הגאון החסיד

ר' אברהם יוסף פסח (פסחוביץ)

זצ"ל

יו"ל ע"י נכדי המחבר

א) ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה, את יעקב איש וביתו באו, ולכאורא קשה מדוע חזר הכתוב פסוק זה, והלא כבר כתובה צפרשת ויגש (בראשית מ"ז ח'), "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה", והנה רש"י ז"ל פי' כאן (ד"ה ואלה שמות בני) חזר ומנאן צמיתתן להודיע חיבתן שנמשלו לכוכבים כו', וקשה הלא רש"י ז"ל פי' צפרשת ויגש על שם השעה קורא להם הכתוב באים, ואין לתמוה על אשר לא כתב אשר באו עכ"ל, וא"כ כאן שחזר ומנאן צמיתתן, שוב קשה אמאי לא כתב הפסוק אשר באו, הלא כבר באו. ויתכן לומר דהכתוב מרמז לנו גודל מעלת השצטים, וע' נפש יואלי ירך יעקב אבינו ע"ה, כי עשו אשר גם הוא מורע אברהם ויחזק, וידע את הגזרה הנאמר לאברהם על זרעו

של יחזק "ועצדוס וענו אותם ארבע מאות שנה" (בראשית ט"ז י"ג), וגם על עשו הי' השטר חוב זה לפרוע, כמו שפי' רש"י ז"ל צפרשת חקת (במדבר כ"ד ד"ה אחיך ישראל), צפסוק וישלח משה וגו', אל מלך אדום, כה אמר אחיך ישראל וגו', ואעפ"כ נאמר עליו צפרשת וישלח (בראשית ל"ו ו') "וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו" ופירש"י ז"ל (שם ד"ה מפני יעקב אחיו) שם כי אמר אלך לי מכאן, אין לי חלק, לא צמתנה שניתנה לו הארץ הזאת, ולא צפרעון השטר של "כי גר יהי זרעך", וצא הכתוב כאן לשבח את השצטים, וכל ע' נפש שלא אירע שאחד מהם יצרח אל ארץ אחרת כמו שעשה עשו, אלא צנפש חפצה, קבלו עליהם כולם לפרוע את השטר, וליך לגלות מצרים, והגם שידעו שיקבלו גלות קשה ומר מאד, וזה כוונת הכתוב

^א במדבר כ' י"ד ד"ה אחיך ישראל: מה ראה להזכיר כאן אחוה, אלא אמר לו אחים אנחנו, בני אברהם, שנאמר לו "כי גר יהיה זרעך" (בראשית ט"ו), ועל שנינו היה אותו החוב לפרעו (תנחומא): ושם בד"ה אתה ידעת את כל התלאה: לפיכך פירש אביכם מעל אבינו וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו מפני השטר חוב המוטל עליהם והטילו על יעקב:

^ב בראשית ל"ו ו' ד"ה מפני יעקב אחיו: מפני שטר חוב של גזרת "כי גר יהיה זרעך" המטל על זרעו של יצחק, אמר אלך לי מכאן, אין לי חלק לא במתנה, שנתנה לו הארץ הזאת, ולא בפרעון השטר, ומפני הבושה שמכר בכורתו:

"את יעקב איש וביתו באו", באו
מאליהן, כמו שפירש"י ז"ל צפרשת
נח (בראשית ז' ט' ד"ה באו), "באו אל נח"
מאליהן, כלומר שבאו עם יעקב
אזיהם, לבס כלבו, לפרוע את
השטר, כיון שכך הוא רצון הצורה
ית"ש, כן הוא רצונם למלאות רצון
השי"ת. (טוב ראיתי באזה"ת)^ג
הקדוש צפרשת ויגש צפסוק ויקחו
את מקניהם כתב ג"כ וזלה"ק: גם
הודיע הכתוב כי הגם שידעו כי
שם נזה הגלות, לא הקשו ערפם,
ולא נמנעו ח"ו מלקיים שטר חוב

הגלות, אלא נשאו טפס וגו', ויבואו
מאליהם, עכ"ל והוא כנ"ל.)
ובפנימיות העניינים אפשר לומר, כי
יעקב אבינו לא מת, מה זרעו בחיים
כו', כמבואר בדברי חז"ל^ד (תענית ה:),
אכן בכללות השצטים וע' נפש,
נאמר (שמות א' ו') "וימת יוסף וכל אחיו
וכל הדור ההוא", וידוע כי אדם
לאחר מיתה נשאר אצלו קיסטא
דחיותא, אשר הזוה"ק קורא אותה
נסכה, והוא לזו, וממנו נולד אדם
לעתיד לבוא ויעמוד בתחיית המתים
בצ"א, ועיין בגליון תוס"י צ"ק ד'

^ג אוהח"ק בראשית מ"ו ו' ד"ה ויקחו את מקניהם וגו': טעם שלא אמר כן בתחילת הנסיעה כשאמר
ויסע וגו'. אולי כי מקודם לא נסעו אלא ללוות יעקב גם לראות פני יוסף אך אחר מראה הנבואה נתגלה להם
כי מסכים אל עליון שיגורו שם במצרים עד יום שירצה להעלותם משם וכמו שפירשתי בפסוק אנכי ארד
ואנכי וגו', בזה הסכימו להוליך עמם כל מקניהם ורכושם וגו', גם הודיע הכתוב כי הגם שידעו כי שם צוה
ה' הגלות, לא הקשו עורפם ולא נמנעו ח"ו מלקיים שטר חוב הגלות אלא נשאו טפס וגו' ויבואו מצרימה:
ובשמות א' א' בד"ה ואלה שמות: בא"ד: ולדרכנו הכתוב יודיע טעם מניינם שמונה הוא והולך בספר
התורה מי ומי הבא לקבל גזירת מלך לסבול עול הגלות ולא פנה עורף כמעשה עשו הרשע (בראשית לו)
שהלך לו אל ארץ מפני יעקב, ודרשו ז"ל (ב"ר פ' פ"ב) מפני שטר חוב של הגלות, ואמר ואלה שמות וגו'
הבאים מצרימה פ' הבאים לסבול עול הגלות במצרים את יעקב אתו בדומין לו בהסכמה אחת לפרוע שטר
חוב הגלות. לזה דקדק לומר הבאים, פירוש הגם שלא באו חפצים היו לבוא, וזה לך האות איש וביתו באו
כאדם שמכין עצמו על הדבר, ואלו ירדו מצרים לסיבה ידועה לא היו עוקרים דירתם ובאים והיו באים ביאת
עראי ורגליהם רגל ישרה לשוב ארצה כנען.

^ד תענית ה: רב נחמן ור' יצחק הוו יתבי בסעודתא א"ל רב נחמן לר' יצחק לימא מר מילתא א"ל הכי א"ר
יוחנן אין מסיחין בסעודה שמא יקדים קנה לו שט ויבא לידי סכנה בטר דסעוד א"ל הכי א"ר יוחנן יעקב
אבינו לא מת א"ל וכי בכדי ספדו ספדנייא וחנטו חנטייא וקברו קברייא א"ל מקרא אני דורש שנאמר (ירמיהו
ל' י') ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים
מקיש הוא לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים:

^ה תוס' ב"ק ט"ז. ד"ה והוא דלא כרע במודים: לפי שמצוה לכרוע וכי זקיף זקיף כחויא כדאשכחן ברב
ששת במסכת ברכות (דף יב: ושם) מדה כנגד מדה ונעשה נחש זהו עונשו שגנאי הוא לו במה שנעשה נחש:
גליון. ויש מפרשים משום דאמרינן במדרש. שיש עצם בשדרו של אדם שממנו נוצר לעתיד לבא ואותו עצם
חזק וקשה כל כך שאין האש יכול לשורפו והשתא כשאותו עצם נעשה נחש אינו חי לעתיד לבא ואין סברא
לומר שיהא עונש גדול כל כך. בשביל עון זה דהא כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא:

ט"ז ע"ה, וכמו כן הוא בכללות ישראל, כי ענין גלות הוא כמו מיתה, כמ"ס (איכה ג' ו') "צמתשכים הושבני כמתי עולם", אמנם נשאר בכללות ישראל בגלות קיסטא דחיותא, כי יעקב אבינו לא מת, וזה הפי' "ויחי יעקב בארץ מצרים", כי גם בארץ מצרים, בגלות, ג"כ ויחי יעקב כנ"ל.

והנה צינירת אדם צפרטות, יש לער עובר, ולער לידה, ואח"כ ילא האדם מזוקק ומלובן ומזורז, ולאחר שנשלים ימיו, "והרוח תשוב אל אלקים", יש מיתה וחיבוט הקבר, ושאר יסורים, וגולגל מחולת, עד שיעמוד אדם בתחיית המתים, כן יש ג"כ בכללות ישראל גלות, כי שחה לעפר נפשנו דצקה לארץ צטנונו, כמו מיתה ממש, ואח"כ התעוררת לתשובה, ואח"כ חזלי משיח, דהוא כמו חזלי

לידה, כמו שפירש"י ז"ל שצת' ד' קי"ח (ע"א) ואח"כ הגאולה צצ"ה. והנה רש"י ז"ל (בראשית מ"ז כ"ח) פי' "ויחי יעקב" כו', כשנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולצם של ישראל מצרת השיעבוד כו', דהוא כמו מיתה ממש וכאן (שמות ב' י"א) פירש"י ז"ל "וירא צסבלותם" נתן עינו ולבו להיות מצר עליהם, דהוא כמו התעוררת לתשובה, כשהלדיק מתעורר עצור הכלל ישראל, ולהלן (שם כ"ה) כתיב "ויחי צימים הרצים ההם, וימת מלך מצרים, ויאנחו צנ"י מן העבודה ויזעקו" וגו', "וידע אלקים". פירש"י ז"ל נתן עליהם לב, ולא העלים עיניו, דהוא כמו חזלי משיח.

והנה עיקר עבודת אדם הישראלי, הוא צחי' יוסף ויהודה, כמו שא"י צשפת אמת', דהוא צרית הלשון

¹ שבת קי"ח. ד"ה חבלו של משיח: כדאמרי' בכתובות (דף קיב:): דור שבן דוד בא בו קטיגוריא בתלמידי חכמים שנאמר ועוד בה עשיריה וגו' חבלי לשון חבלי יולדה (הושע יג):

² שפ"א ויגש תרנ"ג ב"ה במדרש והקול נשמע בית פרעה כו' אחת היא כו' זה אברהם כו' עד ראוה בנות אלו השבטים הה"ד והקול נשמע כו'. כי הנה כל בחי' האבות והשבטים וכלל בני' אחד הוא. אבל בחי' האבות הי' בשורש הנעלה ולא הי' יכול לבוא לידי גילוי בפרהסיא עד השבטים שהם י"ב גבולי אלכסון. י"ב בקר תחת הים כידוע. לכן כשנגמר בחי' השבטים והקול נשמע בית פרעה הוא לשון גילוי ופריעה. וזה שבח של כנסת ישראל גן נעול גל נעול כמ"ש במ"א בשם מו"ז ז"ל לפי' מי זאת כו' שבנ"י הם בחי' סתים וגליא היינו שיש להם ב' הכוחות להסתיר מה שצריך ולגלות ג"כ כו'. וז"ש מי זאת הנשקפה כו' שבא לידי גילוי

והמעור, וזאת הוא מדריגת יעקב
 אצינו ע"ה "ראשית אונ"י" כו',
 והלשון "קול קול יעקב", וכן אנו
 אומרים בצרהמ"ז, "ועל צריתך
 שחתמת בצשרינו", צרית המעור,
 "ועל תורתך שלמדתנו", צרית
 הלשון, וכל שלא אמר צרית ותורה
 בצרהמ"ז, לא ינא, כמבואר בדברי
 חז"ל (ברכות מ"ט), כי הם שני עמודים
 אשר כל צית ישראל נשען עליהם,
 ויעקב אצינו לא מת, ענינו דהכח
 של יעקב אצינו ע"ה דהם אלו
 השני צריות (קיסטא דחיותא)
 נמא תמיד בכללות עם ישראל,
 אפילו בגלות, (דהוא צחי' מיתה)
 וזאת מרמזת לנו תוה"ק "ויאמר
 מלך מצרים למילדות העבריות, אשר
 שם האחת שפרה", דהוא מלשון

שופרי' דיעקב שופרה דאדם
 הראשון, צחי' יוסף הנדיק, יפה
 תואר, צרית המעור כנודע, "ושם
 השנית פועה", מלשון תפלה, נעקה,
 צרית הלשון, "קול קול יעקב",
 כלומר דגם בגלות המר נשאר
 קיסטא דחיותא, צחי' יעקב אצינו
 לא מת, והשני כחות אלו, הם
 לעולם בכללות בני ישראל אפילו
 בגלות, וזה שפירש"י ז"ל מילדות
 כמו מולידות, ועוד פירש צילדכן
 כמו צהולידכן, ולכאורה אמאי לא
 כתבה התורה מולידות וגם
 צהולידכן, אכן דהתוה"ק מרמזה לנו
 דהשני כחות הללו, הם בכללות
 ישראל בלבד, וגם המילדות עצמן
 נולדות, כי זאת הוא רק מחמת
 הכלל.

במדריגה כמו שחר הוא בחי' אברהם מי העיר ממזרח. כלבנה יצחק. כחמה יעקב. איומה כנדגלות הם
 השבטים ודגליהם. ועל זאת תמהים האומות שרואים דרך רחוק אשר האור מאיר בישראל. וכשרוצין
 להתקרב ולראות אין יכולין. וזה מי זאת. וכמו שהי' כל גלות מצרים עד שזכו בני ישראל לברר מלכותו ית'
 בפרהסיא ע"י הגלות כמ"ש בזה"ק שהדיבור הי' בגלות במצרים כנ"ל כי דיבור (היא) בחי' התגלות כמו כן
 הי' מקודם אצל השבטים שורש הדברים ובא לידי גילוי בירידת השבטים ליוסף. וז"ש במדרש אחד באחד
 יגשו. כי אחד הוא התקשרות כל הפרטים. ויוסף ויהודה הם בחי' ברית המעור וברית הלשון. ושניהם בחי'
 אחד כי ברית הוא התקשרות ואחדות. וברית המעור הוא בסתר גן נעול. וברית הלשון גל נעול. בחי' הדיבור
 הוא יהודה. וז"ש חז"ל יוסף קידש שם שמים בסתר ויהודה בפרהסיא. וגם אמרו רחל תפשה פלך שתיקה.
 ולא תפשה הודי' הפעם אודה כו'. ובאמת ב' אלו האחדות תלוין זה בזה. וכ' סוד ה' ליראיו כו' הם ב' בחי'
 שיש לישראל בחי' הסוד שיכולין לשמור הפנימיות. ובריתו להודיעם הוא בחי' הדיבור [כי דעת גנוז בפומא]
 וכ"כ עם זו יצרתי הוא צורה הפנימיות שנק' סוד. תהלתי יספרו הוא ברית הלשון וזהו ניתן ליהודה כמ"ש
 שמע ה' קול יהודה:

ומשו"ה חזרה התוה"ק לכתוב
 "ואלה שמות בני"י הצאים ממרימה
 את יעקב איש וציתו צאו", לשון
 הווה, לומר כי מיד שצאו למצרים
 בגלות המר, הביאו אתם השני
 כוחות הללו של יעקב ע"ה, וזה
 "את יעקב איש וציתו צאו", לומר
 כי יעקב אבינו לא מת, וצאו
 למצרים עם כחותיו, והתוה"ק
 מרמזה לנו דהגם "וימת יוסף וכל
 אחיו וכל הדור ההוא", אעפ"כ

ב) רבים יתמהו איך יתכן אשר
 משרע"ה שהקצ"ה מעיד עליו
 "צכל ציתי נאמן הוא", ימאן
 בשליחותו של הקצ"ה לגאול את
 ישראל, וגם אח"כ אשר הקצ"ה
 הצטיח לו "כי אהי עמך", ושאר
 הצטחות, ואמר אל הקצ"ה "שלח
 נא ציד תשלח".

חנני השי"ת בזה לומר ע"פ דברי
 אדמו"ר הקדוש בשפת אמת (בא)
 זל"ה זי"ע ועכ"ל צס מרנא

"את יעקב איש וציתו צאו", כי
 צאו עם יעקב עם השני כוחות
 הללו של יעקב אבינו ע"ה.

ובזכות יוסף נגדרו ישראל מן
 העריות צמארים, ואחת היתה,
 ופרסמה הכתוב, ובזכות זה נגאלו
 ישראל ממצרים, ובזכות יהודה יגאלו
 ישראל לעתיד, עני ורוכב על
 החמור, לדיק ונושע הוא, דלית ליי
 מגרמי כלום, לדיק ונושע הוא.

ורצנא הרי"ם זל"ה אשר העשרת
 הדצרות הם המה העשרה
 מאמרות אשר נצרא בהם העולם,
 ועד קבלת התורה, עדיין לא היו
 מצוררים, כי נתערב הם רע בטוב,
 ולאחר קבלת התורה נתצרר הטוב
 מן הרע לגמרי, ונתנן העשר
 מכות למצרים, והעשרת הדצרות
 לישראל, נגוף ורפוא, נגוף למצרים
 ורפוא לישראל נגוף למצרים ע"י
 עשר מכות, ורפוא לישראל ע"י
 עשרת הדצרות.

והנה צמנרים הי' הדבור עדיין
 בגלות כמ"ס הזוה"ק^ח (וארא כה:),
 ומצואר צמנרים הקדושים, וצמנרים
 הי' משה רבינו ע"ה כצד פה וכצד
 לשון, כי הוא ע"ה הי' מתוקן לצד
 לתורה, ומשו"ה קודם גאולת צנ"י
 ממצרים, אשר לא היו עוד ישראל
 מוכנים לקבלת התורה, לא הי'
 משרע"ה יכול לדבר, ואח"כ כתיב
 "אלה הדברים אשר דבר משה",
 כמ"ס צמד"ר^ט (דבר"ב א' א) שם אשר
 התורה מרפאה את הלשון, והשני
 אלו נגוף ורפוא, המה דין ורחמים,
 נכללים כאחד צלי פרודא, כמ"ס

חז"ל^י (ויק"ר ל"ה ו') הסייף והספר ירדו
 כרוכין מן השמים, ומשרע"ה הי'
 רונה אשר גאולת ישראל ממצרים,
 ע"י עשר מכות למצרים, אשר הוא
 דין, יהא ע"י אחר, ועל ידו יהא
 עשרת הדברות לישראל, רחמים
 גמורים צלי דין, וזה שאמר לפני
 הקב"ה "כי כצד פה וכצד לשון
 אנכי", מזה יש ראי' שהוא ע"ה
 מתוקן רק לקבלת התורה, וללמדה
 לצנ"י רחמים גמורים לצד, ולא
 להכות ג"כ את המצרים בעשר
 מכות, לעשות בהם משפט כתוב,
 דין צמנרים וצים, זאת יכול להיות

^ח זוה"ק ח"ב וארא כ"ה: אלא רזא איהו, משה קלא, ודבור דאיהו מלה דיליה, הוה בגלותא, והוה איהו
 אטיס לפרשא מלין, ובגין דא אמר, ואיך ישמעני פרעה, בעוד דמלה דילי איהי בגלותא דיליה, דהא לית לי
 מלה. הא אנא קלא מלה גרע, דאיהי בגלותא, ועל דא, שתף קודשא בריך הוא לאהרן בהדיה, תא חזי, כל
 זמנא דדבור הוה בגלותא, קלא אסתלק מניה, ומלה הוה אטיס בלא קול, כד אתא משה, אתא קול. ומשה
 הוה קול בלא מלה, בגין דהוה בגלותא, וכל זמנא דדבור הוה בגלותא, משה אזיל קלא בלא דבור, והכי אזיל
 עד דקריבו לטורא דסיני, ואתיהיבת אורייתא, ובהווא זמנא, אתחבר קלא בדבור, וכדין מלה מליל, הדא
 הוא דכתיב, (שמות כ': א') וידבר אלהים את כל הדברים האלה. וכדין, משה אשתכח שלים במלה כדקא יאות,
 קול ודבור כחדא בשלימו:

^ט דבר"ב א' א' אמר הקדוש ברוך הוא ראה לשונה של תורה מה חביבה שמרפא את הלשון, מנין, שכן כתיב
 (משלי טו, ד): מרפא לשון עץ חיים, ואין עץ חיים אלא תורה, שנאמר (משלי ג, יח): עץ חיים היא למחזיקים
 בה. ולשונה של תורה מתיר את הלשון, תדע לך לעתיד לבוא הקדוש ברוך הוא מעלה מגן עדין אילנות
 משבחים, ומה הוא שבחן, שהן מרפאין את הלשון, שנאמר (יחזקאל מז, יב): ועל הנחל יעלה על שפתו מזה
 ומזה וגו'. מנין שהיא רפואה של לשון, שנאמר (יחזקאל מז, יב): והיה פרוי למאכל ועלהו לתרופה. רבי יוחנן
 ורבי יהושע בן לוי חד אמר לתרפיון, וחד אמר כל שהוא אלם ולועט הימנו לשונו מתרפא ומצחצחה מיד
 בדברי תורה, שכך כתיב: מזה ומזה, ואין מזה ומזה אלא תורה, שנאמר (שמות לב, טו): מזה ומזה הם כתבים.
 רבי לוי אמר מה לנו ללמד ממקום אחר נלמד ממקומו, הרי משה עד שלא זכה לתורה כתיב בו (שמות ד, י):
 לא איש דברים אנכי, כיון שזכה לתורה נתרפא לשונו והתחיל לדבר דברים, מנין, ממה שקרינו בענין, אלה
 הדברים אשר דבר משה:

^י ויק"ר ל"ה ו' תני בשם רבי אלעזר הסיף והספר נתנו מכרכין מן השמים, אמר להם הקדוש ברוך הוא אם
 שמרתם מה שכתוב בספר זה הרי אתם נצולים מן הסיף, ואם לאו סוף שהוא הורג אתכם, והיכן הוא משמען
 של דברים, שנאמר (בראשית ג, כט): ויגרש את האדם לשמר את דרך עץ החיים, את דרך, זו דרך ארץ, ואחר
 כך עץ החיים, זו תורה:

ע"י אחר, ומטעם זה לא התפלל משרע"ה שירפא הקצ"ה את לשונו, כמ"ס הרמב"ן י"א ז"ל (שמות ד' ו' ד"ה גם מתמול), כי בזה ענמו אשר הוא כזד פה וכזד לשון, מזה מוכח אשר הוא מוכן לקבלת התורה, וזאת הי' רוצה.

ומאמר הקצ"ה הי' אליו, אשר העשר מכות להכות את מצרים, הם אחד צלי פרודא עם העשרת הדצרות לישראל, נגוף ורפוא, ומאחר שהוא מוכן לקבלת התורה, ממילא מוכן הוא ג"כ להכות את מצרים צעשר מכות, ולצרר את הרע מן הטוב, ואח"כ את העשרת הדצרות לישראל, וזה שאמר הקצ"ה אליו "כי אהי' עמך", "וזה לך האות כי אנכי שלחתיך, צהוילאך את העם ממצרים תעצדון את אלקים על ההר הזה", פי' כנ"ל,

מאחר שהוא מוכן לקבלת התורה, וקבלת התורה אי אפשר צלי להכות מקודם את מצרים צעשר מכות, לצרר את הרע מן הטוב, והם צלי פרודא, יש לך האות בקבלת התורה, אשר גם הוא מוכן לגאול את ישראל, ולהכות את מצרים צי' מכות.

ויש לומר בזה הפי' של "אהי' אשר אהי'", לפי מה שפירש"י ז"ל (שמות ב' ב' ד"ה אשר הוצאתיך) צסס רצותינו ז"ל על פסוק "אנכי ה' אלקיך", לפי שנגלה על הים כגבור מלחמה, ונגלה כאן כזקן מלא רחמים כו', הואיל ואני נשתנה צמראות, אל תאמרו שתי רשויות הן, אנכי הוא אשר הוצאתיך ממצרים ועל הים, והוא כנ"ל, דצעשר מכות, אשר נגלה הקצ"ה להכות את מצרים ולנער עליהם את הים, כגבור מלחמה, וגם העשרת

ס" שמונת ד' ו' ד"ה גם מתמול בא"ד ועל דרך הפשט יאמר כי אני כבד פה גם מתמול גם משלשום, כי מנעורי הייתי כבד פה, אף כי עתה כי אני זקן. וגם מאז דברך היום אל עבדך, כי לא הסירות כבדות פי בצוותך אותי ללכת אל פרעה לדבר בשמך, ואם כן איך אלך לפניו והנה משה מרוב חפצו שלא ילך לא התפלל לפניו יתברך שיסיר כבדות פיו. אבל טען אחרי שלא הסירות כבדות פי מעת שדברת לי ללכת, אל תצוני שאלך, כי לא יתכן לאדון הכל לשלוח שליח ערל שפתים למלך עמים. והקב"ה כיון שלא התפלל בכך לא רצה לרפאותו, אבל אמר לו אנכי אהיה עם פיך והורתיך אשר תדבר (פסוק י"ב), שיהיו דברי אשר אשים בפיך במלות נכונות שתוכל לבטא בהן יפה:

הדברות אשר נגלה כזקן מלא רחמים, אחד הוא, וזה שאמר לו הקב"ה אהי', להכות את מצרים, אשר אהי' לתת עשרת הדברות לישראל, כי הם אחד שלי פרודא, וכל התורה הוא בזה האופן דין נכלל ברחמים, והכל אחד כנ"ל, וזה ג"כ הפי' "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", צין ה' שהוא רחמים, צין אלקינו שהוא דין ה' אחד, שלי פרודא כמבואר בספה"ק והוא כנ"ל.

וזה שאמרו חז"ל אנכי ולא יהי' לך דבור אחד נאמרו, פי' כל המצות עשות הנכללים בדבור אנכי ה' אלקיך, צין מצות ל"ת אשר נכללים בולא יהי' לך, דהיינו דין ורחמים, נכלל בדבור אחד, כי הם אחד שלי פרודא, וגם ישראל בקבלת התורה, אשר הקדימו נעשה לנשמע, קבלו

את התורה על אופן זה, אשר דין ורחמים אחד הוא, ואחד נכלל בדבור, כמ"ש המהרש"א^י שבת ד' פ"ח ע"א בח"א, כי נעשה מורה על מצות עשות, ונשמע על מצות לא תעשה יעיי"ש, כי גם ישראל ראו לקבל את התורה על צחי' זו, בדבור אחד שלי פרודא דין ורחמים, ואין הפה של צפר ודם יכול לדבר בדבור אחד שני הפכיים, התחכמו והקדימו נעשה קודם נשמע, והראו בזה אשר מקבלים את התורה על צחי' זו, כמו שאמר הקב"ה אנכי ולא יהי' לך בדבור אחד לכלול דין ורחמים כאחד, וגם הם מקדימים נעשה לנשמע, להראות שרחמים ודין אחד, ועל צחי' זו מקבלים את התורה.

ומה ששיתף לו הקב"ה את אהרן, הטעם כי השני אחים משה ואהרן

^י ח"א שבת פ"ח. ד"ה בשעה שהקדימו כו': קשרו לו ב' כתרים כו' עיין בתוס' והוא מבואר שע"י כתר תורה זכו עוד לשני כתרים שהם המלכות והכהונה וז"ש במ"ת ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו' דהיינו כתר מלכות וכתר כהונה ומשום שהקדימו נעשה לנשמע דהיינו שקבלו עליהם שני חלקי התורה הא' עשיים שבתורה דהיינו נעשה והב' הלאוין שבתורה דהיינו נשמע והקדימו לקיים העשיים קודם שמיעת הלאוין זכו עוד לב' כתרים הללו דהיינו מלכות וכהונה וכל מלאך מששים רבוא נשא ב' כתרים האחד בימין כנגד הכהונה שהיא מדת חסד וכתר הב' בשמאל היא כתר מלכות על שם מדת הדין ובדוגמא זו נגד נעשה שהם העשיים על שם מדת הרחמים ונשמע שהם הלאוין על שם הדין:

ע"ה שקולין הם, כמ"ס הספרים הקדושים, כי משרע"ה הי' שושבינא דמלכא, והוריד את השכינה למטה, ואהרן הכהן הי' שושבינא דמטרוניתא, להכין לצות ואזנס של ישראל להקצ"ה, והקצ"ה אמר אנכי ולא יהי' לך צדבור אחד, להורות כי דין ורחמים אחד הוא, והסייף והספר ירדו כרוכין מן השמים, למען שיתזרר כאחד דין לרשעים, ורחמים לישראל, וע"י שני אחים נגמר כל הרצון של הקצ"ה.

כמו ששמעתי מפה קדוש מרן אדמו"ר ז"ל וקל"ה זי"ע ועכ"ל על המכילתא פרשת צא, "החדש הזה

(ג) ומשה הי' רועה וגו', וינהג את הלאץ אחר המדבר וגו' ופירש"י ז"ל להתרחק מן הגזל, שלא ירעו צשדות אחרים עכ"ל, וקשה לפי מה דאמר"י צ"מ"י ד' ה' ע"צ דהא דאמר רב יהודה דסתם רועה פסול

לכס" וגו', וכי אהרן הי' מדבר, והלא לא הי' מדבר אלא משה, שנאמר אתה תדבר, אלא מתוך שהי' אהרן עומד באימה וציראה, והרכין אזנו לשמוע מפי משה, מעלה עליו הכתוב כאלו שומע מפי הגבורה, ואמר צפה קדשו, ה"דצרו" עוד אינו מיושב, אכן פי' דע"י שניהם הי' נגמר הדבר, ע"י שאהרן הי' מכין את לצות צנ"י שירכינו אזנס לשמוע מפי משה דברות ה', וע"י משרע"ה אשר הוריד את השכינה, והקצ"ה נתן את תורתו לעמו ישראל נגמר הדבר, והוא כנ"ל, והוא רחום יכפר.

לעדות, הוא רק צאס רועה צהמות שלו, אצל רועה צהמות אחרים אפילו צשכר, אינו חוטא להרעות עד שיגיע למרעה המופקר לכל, משום חזקה דאין אדם חוטא ולא לו, וא"כ כאן שהכתוב אומר "ומשה

י"ב"מ ה: ותיפוק ליה דהוה ליה רועה ואמר רב יהודה סתם רועה פסול גלא קשיא הא דידיה הא דעלמא דאי לא תימא הכי אנן חיותא לרועה היכי מסרינן והא כתיב (ויקרא יט, יד) לפני עור לא תתן מכשול אלא חזקה אין אדם חוטא ולא לו:

הי' רועה את לאן יתרו חותנו",
 א"כ הי' רועה משה רבינו ע"ה
 בהמות אחרים, וא"כ מאי רבותא
 של משה רבינו ע"ה שהי' מתרחק
 מן הגזל, שלא ירעה בשדות אחרים,
 הא חזקה זו יש לכל הרועים.

ובפשוט י"ל דכל הרועים אינם
 חשודים על הגזל לרעות בהמות
 אחרים בשדות אחרים בכוונה לגזול,
 אבל ג"כ אינם מקפידים אם יקפצו
 הבהמות מעצמם ויאכלו בשדות
 אחרים, אבל משרע"ה התרחק עצמו
 מן הגזל, והי' מנהג את לאן יתרו
 חותנו, למדבר המופקר לכל כדי
 שלא יקפצו הלאן מאליהן בשדות
 אחרים לאכול, ושם במדבר הו'
 הפקר לכל.

אכן י"ל עוד לפמ"ש התוס' צ"ק
 ד' ע"ט ע"צ ד"ה אין, דהא

לחמרי' דרועה בהמות של אחרים
 כשר לעדות ולשצועה, משום דאין
 אדם חוטא ולא לו, היינו דוקא
 בהמה גסה, שמותר לגדל בא"י,
 אבל דקה בא"י, או בצבל אליבא
 דרב שם, אינו נראה לחלק בין מגדל
 בהמות שלו לשל אחרים יעיי"ש,
 וא"כ י"ל דכאן איירי בבהמה דקה,
 דהכתוב אומר "את לאן יתרו",
 ומדין אין זה לא דין א"י ולא דין
 צבל, בא הכתוב לשבח את משה
 רבינו ע"ה, דהגם במדין, שאין לה
 דין א"י, ולא דין צבל לרב שאוסר
 לגדל בהמה דקה, אעפ"כ הי'
 משרע"ה מנהג את לאן יתרו חותנו
 אחר המדבר, והי' מתרחק מן הגזל,
 וגם עוד שלא הי' רועה לגדל
 ולרעות בהמה דקה במקום הישוב,
 הגם שאין לה דין א"י, או דין
 צבל, והי' מגדלם במדבר.

(ד) ויאמר משה וגו', מי אנכי וגו', וכי הוֹאִיָּא אַתְּ בְנִי מִמַּלְכֵי, וְכַרְשִׁי ז"ל מי אנכי מה אני חסוב לדבר עם המלכים, וכי הוֹאִיָּא אַתְּ בְנִי, ואף אס חסוב אני, מה זכו ישראל שיעשה להם נס והוֹאִיָּא מִמַּלְכֵי עַכ"ל. ולא אעמוד על הדקדוקים מה שכבר דברו המפרשים, וי"ל דהנה יש שני ענייני לדיקים, יש לדיק אשר מלך עצמו הוא גדול וקדושתו גדולה עד למאד, וזכחו להרים את הנטפלים ומחוזרים אליו עד למדריגתו, ויש עוד לדיק אשר גדולתו צאה ע"י אנשים המשימים אותו אלוף וראש עליהם, והקדושה צאה אליו ע"י מעשיהם של המסתופפים צללו, וכמו שאמר מרנא ורצנא הרי"ם זל"ה צאס יש להאדם עשרה לאן וכולם שווין הם, אבל אחר שתעבורנה הלאן ע"י מונה, ואומר העשירי יהא קדש, נעשה העשירי קדש, מאחר שנבחר מכל הלאן, וכמו שאי' (דברים כ"א י) "והכהן הגדול מאחיו", מכל אחיו

נבחר הכהן הגדול וקדושתו גדולה, וכן אלל מלך נאמר (דברים י"ז ט"ו), "מקרב אחיך תשים עליך מלך", מקדושת ישראל הכללית, נבחר המלך, ויש לו קדושה כללית מכל ישראל, וכן גבי נביא כתיב (שם י"ח ט"ו) "נביא מקרבך מאחיק כמוני יקום לך ה"א", והספרים הקדושים מלאים מזה, והתורה הקדושה מעידה על משרע"ה (במדבר י"ב ג), "והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה", וקודם שינאו ישראל ממצרים, אשר לא הי' לישראל עוד תורה ומצוות, ולא הי' להם אז שום זכות, כמ"ס (יחזקאל ט"ז ז) "ואת ערום וערי", אמר משרע"ה לפני הקב"ה, שאין הוא ראוי לגאול את ישראל, כי הוא אינו נחשב לדיק מסוג א', כי לא חשב את עצמו לשום מעלה, אשר יוכל להעלות ולהרים את ישראל למעלתו, וגם הוא אינו לדיק מסוג ב', כי מה זכו ישראל אז עוד צמארים, אבל צאמת הי' משה רבינו ע"ה הרועה

הנאמן לישראל משני הצחינות
הנאמרים, כי מלד עצמו הי' גדול
שאין למעלה הימנו, כמ"ס
הספרים הקדושים, "משה משה"
(שמות ג' ד') צלי פסיק, כי הי' צלי
השתנות מתחלה ועד סוף, והתורה
הקדושה העידה עליו (דברים ל"ד י') "ולא
קם נביא עוד כמשה" וגו'.

וגם בני ישראל מלד עצמם, הגם
שלא הי' עדיין שום זכות, אכן כתיב
על בני ישראל (שמות ב' כ"ה) "וידע
אלקים", כי השי"ת בוחן לבות
וכליות, ידע אשר קדושה טמונה
בנפשותם מאבותיהם הקדושים,
וכמ"ס צמדרש שיר השירים על
פסוק "אני חצלת השרון", צשעה

שאתה מעמיק עיניך צי, אני
מרטבת מעשים טובים כשושנה,
ואומרת שירה כו', כי השי"ת יודע
פנימיות של עמו ישראל שהוא טוב
מאד, וא"כ לפ"ז טוב יש לו למשה
רצינו ע"ה גם המעלה השני' סיבת
קדושת ישראל, כי היא טובה מאד.
וזאת שאמר לו הקב"ה כי אהי'
עמך, מלד קדושתך הגדולה, "וזה
לך וגו', תעבדון את האלוקים על
ההר הזה", מזה יש לך ראי' ואות
על קדושת ישראל הכללית, אשר
מיד צלחתם ממזרים יהיו ראויים
לקבלת התורה בהתגלות אלקית,
והקב"ה יאמר להם "אנכי ה'
אלקיך", והוא רחום יכפר.